

W marcu bieżącego roku w siedzibie Teatru Żydowskiego odbyło się zebranie założycielskie **Polskiego Towarzystwa Studiów Jidyszystycznych** (PTSJ). Idea powołania stowarzyszenia zrodziła się na odbywającej się w listopadzie 2009 roku konferencji *Perspektywy rozwoju języka jidysz w Polsce* zorganizowanej przez Fundację Shalom pod opieką merytoryczną **dr Magdaleny Ruty** z UJ. Wśród członków założycieli znaleźli się pracownicy naukowcy, nauczyciele akademicy, doktoranci, studenci i osoby prywatnie zainteresowane językiem i kulturą jidysz. Stowarzyszenie ma charakter naukowy, a za zadanie stawia sobie przyczynianie się do rozwoju wiedzy na temat języka i kultury jidysz, ochronę dziedzictwa powstałego w tym języku oraz rozpowszechnianie i popularyzację osiągnięć polskiej jidyszystyki. Swoje cele PTSJ ma zamiar realizować przede wszystkim poprzez szeroko rozumiane badania w tej dziedzinie, a także działalność translatorską, organizację konferencji i seminariów oraz publikację rozmaitych wydawnictw. Powołanie PTSJ jest bez wątpienia wydarzeniem bezprecedensowym w historii polskiej jidyszystyki.

W niedzielę, 25 kwietnia, podczas uroczystej gali w Teatrze Żydowskim jury pod przewodnictwem profesora Feliksa Tycha wyróżniło laureatów **IX edycji konkursu dla licealistów** *Historia i kultura Żydów polskich*, natomiast komisja, której przewodniczyła dr Eleonora Bergman, wyłoniła zwycięzców **V edycji konkursu dla gimnazjalistów i uczniów szkół podstawowych** *Na wspólnej ziemi*. Oba konkursy organizowane są przez Fundację Shalom. W konkursie dla młodszych uczniów pierwsze miejsce zajął zespół uczniowski ze **Szkoły Podstawowej nr 1 w Poddębicach** w składzie: **Karolina Błaszczyk** i **Joanna Chmielak**. Nagrodę stanowią cyfrowe aparaty fotograficzne oraz wydawnictwa albumowe i książki. Natomiast w konkursie *Historia i kultura Żydów polskich* pierwszą nagrodę *ex aequo* otrzymali: **Jakub Supera z LXXXI LO im. Aleksandra Fredry w Warszawie** oraz **Karolina Koprowska z Zespołu Szkół w Szczekocinach**. Nagrodę stanowi wyjazd do Izraela ufundowany przez **Ministerstwo Edukacji Izraela** oraz encyklopedie. Pierwsze miejsce w tym konkursie i **nagrodę specjalną im. Soni i Szmula Tencerów** otrzymał również **Szymon Płóciennik z I LO w Zielonej Górze**, którego nagrodzono laptopem. Poza tym zgodnie z decyzją Rektora Uniwersytetu Warszawskiego oraz Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego dziewięciu laureatów konkursu otrzymało wolny wstęp na następujące kierunki: historia i filologia polska na UW oraz judaistyka na UJ.

2 maja 2010 zmarła **Inna Hecker-Grade**, żona Chaima Gradego, jednego z największych dwudziestowiecznych pisarzy języka jidysz, tłumacza, członka grupy Jung Wilne. Inna Hecker-Grade, która sama tłumaczyła dzieła swojego męża z jidysz na angielski, po śmierci Chaima Gradego (1982) nie zgadzała się na tłumaczenia i publikację jego utworów. Nie była postacią jednoznaczną. Jej trudny charakter (głośne były np. jej ostre słowa o Baszewisie Singerze na łamach „New York Timesa” z 17 czerwca 2004) stanowi główny powód fali krytycznych – co rzadko po czyjejś śmierci się zdarza – artykułów o zmarłej. Zainteresowany żydowską literaturą świat, jak się wydaje, odetchnął z ulgą – Inna Grade nie zostawiła testamentu ani potomków, dlatego bogata spuścizna po Gradem, z której część nie była nigdy publikowana, otworzyła się przed tłumaczami, wydawcami i badaczami, choć nie ustalono jeszcze, kto będzie nad nią sprawował pieczę. Prócz kilku opowiadań opublikowanych między innymi na łamach „Midrasza” (2007, nr 10, tłum. Joanna Lisek) i „Krasnogrudy” (2001, nr 13, tłum. Magdalena Ruta) dzieła Gradego nie są znane polskim czytelnikom. Być może już wkrótce – dzięki kolejnym przekładom – będą mieli szansę odkryć tego znakomitego pisarza. O Innie Grade będziemy więcej pisać w kolejnym numerze.

20 maja 2010 **Hanna Krall** skończyła 75 lat. Autorka rozmowy z Markiem Edelmanem *Zdążyć przed Panem Bogiem*, dziennikarka i reportażystka, laureatka licznych nagród niechętnie opowiada o sobie, choć elementy autobiograficzne można znaleźć w jej opowiadaniach.

W dniach 20–25 kwietnia odbył się w Warszawie **VII Międzynarodowy Festiwal Filmowy Żydowskie Motywy**. Na festiwalu zaprezentowano filmy dotyczące historii i kultury żydowskiej. Zdobywcą Grand Prix festiwalu został film *Prezent dla Stalina* w reżyserii Rustema Abrashova. Wśród nagrodzonych filmów znalazł się także dokument przygotowany przez warszawskich licealistów (reż. Ivo Krankowski): *8 historii, które nie zmieniły świata*, natomiast film *Religion.com* (reż. Ron Ofer i Yohai Hakak) otrzymał wyróżnienie od Fundacji Shalom. Na festiwalu pokazano także film *Perecowicze* w reżyserii Sławomira Grunberga, opowiadający historię uczniów istniejącej w latach 1945–1969 w Łodzi szkoły im. J. L. Pereca. Była to jedna z ostatnich placówek w Polsce, gdzie językiem nauczania był jidysz.

Rozstrzygnięto **konkurs im. Majera Bałabana** na najlepsze prace magisterskie i doktorskie o Żydach i Izraelu ogłoszony przez ŻIH. Jury pod przewodnictwem **dr Aliny Catej** przyznało nagrodę **Agacie Dąbrowskiej** za rozprawę doktorską *Shylock – męczennik, demon czy kłown? Polska recepcja „Kupca weneckiego” Williama Szekspira*. W kategorii prac magisterskich zwyciężyła **Noemi Bażanowska**, autorka opracowania *To był mój dom! Żydowskie domy dziecka w powojennej Polsce. Krakowski Dom Dziecka w latach 1945-1957*. Ponadto w każdej kategorii przyznano po trzy wyróżnienia.

Gołda Tencer jako dyrektorka generalna **Fundacji Shalom** odebrała nagrodę przyznaną przez francuską **Fundację Leona Skopa i Feli Rosenbaum** działającą pod egidą **Fondation du Judaïsme Français**. Nagroda jest wyrazem uznania dla działalności na rzecz odrodzenia życia żydowskiego w Polsce poprzez promowanie tradycji, kultury i języka jidysz. W uroczystej gali, która odbyła się 14 czerwca 2010 roku, udział wzięli m.in. **Nelly Hanson**, dyrektorka generalna **Fondation du Judaïsme Français**, **Jo Amar**, dyrektorka Festiwalu Kultur Żydowskich w Paryżu, **Jean Bouquin**, dyrektorka Teatru Dejazet i **Pierre Aidenbaum**, mer III dzielnicy Paryża.

W dniach 22–25 czerwca 2010 odbyła się w Londynie konferencja zorganizowana przez University College London z okazji 70. urodzin **prof. Antony'ego Polonsky'ego**. Temat spotkania: *Warsaw – the History of a Jewish Metropolis* [Warszawa – historia żydowskiej metropolii], skłonił światowej sławy historyków, kulturoznawców i badaczy literatury do wnikliwego, wieloaspektowego spojrzenia na żydowską historię Polski. Wśród prelegentów znaleźli się: Samuel Kassow, Norman Davis, Glenn Dyner, Marcin Wodziński, Joanna Nalewajko-Kulikov, Marci Shore i wielu innych. Konferencji towarzyszyła wystawa *Synagogi w Warszawie* przygotowana przez dr Eleonorę Bergman. Warto przypomnieć, że jubilat został też w tym roku doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Warszawskiego. Uroczystość nadania tytułu odbyła się 18 czerwca 2010 roku w Sali Senatu w Pałacu Kazimierzowskim w Warszawie. Promotorem dorobku naukowego prof. Polonsky'ego był prof. Jerzy Tomaszewski (UW), a recenzentami profesorowie Wojciech Wrzesiński (UWr), Jerzy Wyrozumski (UJ) oraz Feliks Tych (ŻIH).

W dniach 13–28 czerwca odbył się **6. Festiwal Kultur Żydowskich (6e Festival des Cultures Juives)**. Tematem przewodnim festiwalu była w tym roku Rosja. W programie znalazły się między innymi spotkania z pisarzami, tłumaczami, działaczami kultury, recitale i koncerty, wykłady, także te poświęcone losom języka i kultury jidysz w Związku Sowieckim, jak na przykład *Du Shtetl au Kolkhoze. Artisans et paysans du Yiddishland (1921–1938)* [Z miasteczka do kołchozu. Rzemieślnicy i rolnicy Jidyszlandu (1921–1938)] towarzyszący wystawie *Artisans et paysans du Yiddishland (1921–1938)*. Debatowano o dokonaniach różnych pisarzy, m.in. Wassilija Grossmana, Chaima Nachmana Bialika i artystów, takich jak Chaim Soutine czy Marc Chagall. W programie znalazł się również grany w jidysz spektakl muzyczny w reżyserii **Szymona Szurmieja**, pt. *Bonjour Monsieur Chagall Teatru Żydowskiego z Warszawy* oraz spotkanie poświęcone pamięci **Awroma Suckewera** z udziałem świetnej tłumaczki **Batii Baum** oraz **Claude'a Hampela**, **Jicchoka Niborskiego** i **Bernarda Vaisbrota**. Ciekawie wyglądały też pokazy filmów żydowskich powstałych w latach 1910–1960 (seria *Kinojudaica*), a także debata *Les Juifs de Russie dans le cinéma d'aujourd'hui* [Żydzi rosyjscy w dzisiejszym kinie] oraz towarzyszące jej projekcje najnowszych filmów. Całość programu festiwalu dostępna na stronie: <http://culture.fsju.org/festivalculturesjuives/>

W dniach 4–16 lipca 2010 odbyło się **VIII Międzynarodowe Seminarium Języka i Kultury Jidysz**, organizowane przez Fundację Shalom po raz pierwszy w Warszawie. Oprócz intensywnej nauki języka jidysz uczestnicy mogli wziąć udział w ciekawych warsztatach, wysłuchać interesujących wykładów oraz poznać Warszawę. Zajęcia odbywały się w nowej siedzibie Centrum Kultury Jidysz, położonej w sercu dawnej żydowskiej Warszawy, przy ulicy Andersa 15 (róg Anielewicz), w miejscu, które, mamy nadzieję, stanie się już wkrótce ważnym punktem także na kulturalnej mapie współczesnej Warszawy. W tym roku wśród wykładowców znaleźli się znakomici specjaliści z zagranicy: prof. Abraham Lichtenbaum (Argentyna), dr Gilles Rozier (Francja), dr Karen Auerbach (Stany Zjednoczone), Zohar Weiman-Kelman (Izrael, Stany Zjednoczone), oraz z Polski: mgr Agata Kondrat (UW), dr Karolina Szymaniak (UJ), dr Joanna Nalewajko-Kulikov (IH, PAN), dr Renata Piątkowska (Muzeum Historii Żydów Polskich), Anna Nowak (Uniwersytet Wrocławski), Dariusz Jażdżyk (projekt *Jidysz lebt!*), Jan Jagielski (ŻIH) i wielu innych. Studenci pochodzili z wielu krajów – Polski, Stanów Zjednoczonych, Izraela, Szwecji, Niemiec, Czech, Łotwy, Holandii, Francji i Brazylii.

BYKOD
I JEST

„**Dwutygodnik**” (<http://www.dwutygodnik.pl>) rozpoczął druk nowego cyklu *Z opowieści polskich Żydów* opartego na materiałach zebranych przez **Ankę Grupińską** i jej współpracowników w ramach projektów historii mówionej *Świadek żydowskiego stulecia* i *Zapisywanie żydowskiego świata*.

BYŁO I BĘDZIE FESTIWALE

SYMPATYCY LETNICH FESTIWALI, PODCZAS KTÓRYCH SPOTKAĆ SIĘ MOŻNA Z KULTURĄ ŻYDOWSKĄ, MAJĄ SZEROKI WYBÓR. DOBRZE, ŻE TWÓRCY POMYŚLELI O TYM, BY ICH TERMINY (PRZYNAJMNIEJ CZĘŚCIOWO) SIĘ NIE POKRYWAŁY!

Tegoroczny cykl spotkań rozpoczął **Festiwal Otwarta Twarda**. Centrum imprezy stanowiła ul. Twarda 6 – można było poznać tam historię warszawskiej Synagogi im. Nożyków czy posłuchać o tajemnicach mykwy. Dla odważnych zorganizowano nawet nocne zwiedzanie cmentarza przy Okopowej. Zainteresowani mogli zobaczyć ciekawe filmy (m.in. *Papierowe laleczki*, reż. Tomer Heymann, *Pamiętki*, reż. Shahar Cohen, Halil Efrat) i wziąć udział w modlitwach na rozpoczęcie i zakończenie szabatu. Jeżeli komuś zabrakło podczas tych dni strawy duchowej, otrzymał ją niemal od razu, gdyż w dniach 23–26 maja odbyły się w Warszawie **XIII Dni Książki Żydowskiej**. Podczas dni zaprezentowano nowe pozycje dotyczące kultury i historii żydowskiej, a imprezie towarzyszyły liczne debaty, wykłady, prezentacje książek (m.in. *Adresata nieznanego* Jana Gelbarta w oprac. Ewy Koźmińskiej-Frejłak, *Cenniejsze niż perły* Belli Szwarcam-Czarnoty i wiele innych) oraz wystawa *Twarze Żydów wschodnioeuropejskich* prezentująca litografie Hermanna Strucka z kolekcji Alicji B. Schottlas.

W tym samym terminie, w dniach 23–28 maja, odbył się **XII Festiwal Simcha** we Wrocławiu. W bogatym programie znalazły się między innymi wykłady na temat literatury kobiet w jidysz (dr Joanna Lisek) oraz *Dybuka* (dr Mirosława Bułat), a także znakomicie przygotowany wieczór poezji *Z jidyszowej szafy. Peruka, chodaki, jedwab*. Głos pisarek, czytanych zarówno w przekładzie (w znakomitej interpretacji **Katarzyny Michalskiej** z Teatru Współczesnego we Wrocławiu), jak i w jidysz, wybrzmiał mocno i bardzo współcześnie. Wieczór przygotowały **Joanna Lisek i Anna Wiatr**.

Miesiąc później zakończyła się też tegoroczna **Tratwa Muzykantów** w Sejnach. Muzycznemu spotkaniu świata kultury żydowskiej z jej nowoczesnymi kontekstami i wcieleniami, które odbyło się w dniach 13–19 czerwca, towarzyszyły wystawy sztuki i fotografii, wieczory literackie, projekcje filmów, wykłady i dyskusje.

W dniach 26 czerwca – 4 lipca 2010 odbył się 20., jubileuszowy **Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie**. Jego uczestnicy mogli poznać historie żydowskich mieszkańców Krakowa, zwiedzić miejsca związane z ich życiem, wziąć udział w licznych kursach i warsztatach (np. nauka alfabetu hebrajskiego, żydowskich tańców i piosenki), obejrzeć wystawy, wysłuchać wykładów, a wieczorem odpocząć podczas oferowanych przez organizatorów koncertów, na które zaproszeni zostali goście z Europy, Izraela i Ameryki.

Kolejne festiwale odbędą się w miesiącach letnich i jesiennych: 29 lipca – 1 sierpnia **Tzadik** – festiwal w Poznaniu i Kaliszu; 10–12 września 2010 **XI Festiwal Trzech Kultur** we Włodawie (<http://www.ftk-wlodawa.pl>).

W dniach 28 sierpnia – 5 września obędzie się **VII edycja Festiwalu Warszawa Singera**. Wśród wielu zaproszonych gości oraz ogromnej liczby spotkań znajdzie się m.in. **Rafał Goldwasser** z Luft Teater w Strasburgu, który będzie prezentował sceniczne interpretacje literatury jidysz. W cyklu literackim spotkania z **Piotrem Pazińskim**, **Ryszardem Matywieckim**, **Michałem Głowińskim**, **Radosławem Kobierskim**. Całość programu znajduje się na stronie: <http://www.festiwalwarszawasingera.pl>

